

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXI (2)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXI (2)

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LXI
No. 2

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Editor:
Aleksandra Pavićević

International editorial board:

Radost Ivanova, Elephterios Alexakis, Jana Pospíšilová, Karl Kaser, Gabriela Kiliánová,
Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova, Fernando Diego Del
Vecchio, Kjell Magnusson, Tatiana Podolinska, Peter Finke

Editorial board:

Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Srđan Radović, Aleksandra Pavićević,
Lada Stevanović, Ildiko Erdei, Jelena Jovanović

The reviewers:

Vojislav Stanovčić, Aleksandar Loma, Bojan Žikić, Ljiljana Gavrilović, Biljana Sikimić,
Danka Lajić Mihajlović, Maja Godina Golija, Ildiko Erdei, Mirko Blagojević,
Mladena Prelić, Dušan Drljača, Miroslava Lukić Krstanović.

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić, at meeting of
the Department of Social Sciences SASA, November 1st 2013

BELGRADE 2013

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXI

свеска 2

Главни и одговорни уредник:

Драгана Радојичић

Уредник:

Александра Павићевић

Међународни уређивачки одбор:

Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Јана Поспишилова, Карл Касер, Габриела Килианова, Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник, Марина Мартинова, Фернандо Диего Дел Векио, Шел Магнусон, Татиана Подолинска, Петер Финке

Уређивачки одбор:

Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Срђан Радовић, Александра Павићевић, Лада Стевановић, Илдико Ердеи, Јелена Јовановић

Рецензентски тим:

Војислав Становчић, Александар Лома, Бојан Жикић, Љиљана Гавриловић, Биљана Сикимић, Данка Лајић Михајловић, Маја Година Голија, Илдико Ердеи, Мирко Благојевић, Младена Прелић, Душан Дрљача, Мирослава Лукић Крстановић.

Секретар уредништва:

Марија Ђокић

Примљено на седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 1. новембра 2013. године, на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2013.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.co.rs

Рецензент:
академик Војислав Становчић

Лектор:
Софија Милорадовић

Превод:
Соња Жакула
аутори текстова

Дизајн корица
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете и науке и технолошког развоја Републике Србије

Часопис Гласник Етнографског института САНУ индексиран је у:
DOAJ (Directory of Open Access Journals); SCIndeks (Српски цитатни индекс);
Ulrich's Periodicals Directory.

The Bulletin of Institute of Ethnography SASA is indexed in: DOAJ (Directory of Open Access
Journals); SCIndeks (Srpski citatni indeks); Ulrich's Periodicals Directory.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) – .
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 – .
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Полугодишње.

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института САНУ

ISSN 2334-8259 = Glasnik Etnografskog instituta SANU (Online)

COBISS. SR-ID 15882242

Садржај Contents

Тема броја: Друштвене и хуманистичке науке пред изазовима пост-дисциплинарности и тржишта.

Topic of the Issue: Social Sciences and the Humanities: Facing the Challenges of Postdisciplinarity and the Market.

Александра Павићевић, <i>Друштвене и хуманистичке науке пред изазовима пост-дисциплинарности и тржишта. Искуства у вези са осмишљавањем, организовањем и финансирањем научних истраживања</i>	9
Aleksandra Pavićević, <i>Social Sciences and the Humanities: Facing the Challenges of Postdisciplinarity and the Market. Experiences with Preparing, Organizing and Funding Scientific Studies</i>	11
Gabriela Kiliánová, <i>The Role of the Social Sciences and Humanities in Contemporary Society (The Slovak Case)</i>	13
Габриела Килианова, <i>Улога друштвених наука и хуманистичких дисциплина у савременом друштву (случај Словачке)</i>	20
Kjell Magnusson, <i>The Humanities and Social Sciences in Sweden: Predicaments and Incentives for Cross-Disciplinary Research</i>	21
Шел Магнусон, <i>Хуманистичке и друштвене науке у Шведској. Дилеме и могућности интердисциплинарних истраживања</i>	32
Karl Kaser, <i>The Creation of a New Figure in Academia – The Homo Applicandus</i>	33
Карл Касер, <i>Настанак нове фигуре у академској заједници – homo applicandus</i>	39
Марина Мартинова, <i>Коришћење етнолошког знања у државном управљању. Искуство Русије</i>	41
Marina Martinova, <i>The Use of Ethnological Knowledge in State Governance. The Russian Experience</i>	52
Коста Николић, <i>Постмодернизам и хуманистичке науке. Пример историографије</i>	53
Kosta Nikolić, <i>Postmodernism and the Humanities. The Case of Historiography</i>	66

Varia

Сања Златановић, <i>Српска заједница у Гњилану: дискурс носталгије урбане енклаве</i>	67
Sanja Zlatanović, <i>Serb Community in Gnjilane: Nostalgia Discourse of the Urban Enclave</i>	82
Марија Думнић, <i>Градска музика на Косову и Метохији у истраживањима српских етномузиколога током XX века</i>	83

Marija Dumnić, <i>Urban Music from Kosovo and Metohija in the Researches of Serbian Ethnomusicologists up to the Second Half of the Twentieth Century</i>	99
Ивица Тодоровић, <i>Мултидисциплинарна истраживања порекла становништва Србије – прелиминарни оквир</i>	101
Ivica Todorović, <i>Multidisciplinary Research into the Origin of Population in Serbia – Preliminary Framework</i>	112
Ивана Башић, <i>Тело духовно – концепт (словенске) душе (I)</i>	113
Ivana Bašić, <i>The Spiritual Body – Concept of the (Slavic) Soul (I)</i>	129
Мирослава Лукић Крстановић, <i>Позиционирање спонзорства на тржишту културних догађаја</i>	131
Miroslava Lukić Krstanović, <i>Positioning of Sponsorships on the Cultural Events Market</i>	145
Весна Трифуновић, <i>Транзицијски велтимерц: наративизација искуства младих при тражењу посла и запослењу у контексту постсоцијалистичке трансформације</i>	147
Vesna Trifunović, <i>The Weltschmerz of Transition: a Narrativization of the Experiences of Young People while Searching for Jobs and upon Finding Employment in the Context of Postsocialist Transformation</i>	162
Марта Стојић Митровић, <i>Стигматизација као последица илегализације одређених облика транснационалног кретања: дехуманизација тзв. илегалних миграната</i>	163
Marta Stojić Mitrović, <i>Stigmatization as a Result of the Illegalization of some Forms of Transnational Movement: Dehumanization of 'the Illegal Migrants'</i>	175
Научна критика и полемика	
Discussion and Polemics	
Мирослава Малешевић, <i>Илдико Ердеи, Чекајући Икеу. Потрошачка култура у постсоцијализму и пре њега.</i>	177
Милена Жикић, <i>Место жене у друштвеном животу, Ален Турен, Свијет жена</i>	182
Сања Златановић, <i>Бугарска свадба у етнолингвистичком кључу. Елена Семеновна Узенёва, Болгарска свадба: етнолингвистичко истраживање</i>	187
Милош Луковић, <i>Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a na Balkáně. Obydlí v Karpatech a přilehlých oblastech balkánských. Sintéza mezinárodního výzkumu</i>	190
Младена Прелић, <i>Peter Slavkovský, Slovenská etnografia. Kompendium dejín vedného odbory</i>	196

Милош Луковић, *Peter Slavkovský, Slovenský roľník (pramen k štúdiu spôsobi života)* 198

Младена Прелић, *Tradiční agrárni kultura v kontextu spoločenského vývoje strední Evropy a Balkánu* 203

Хроника Cronicle

Сања Златановић, *Антропологија савременог града, X Конгрес руских етнографа и антрополога, Руска академија наука, Москва 2–5. јул 2013.* 206

Сећање/Методу

Биљана Миленковић-Вуковић, *Библиографија: др Добрила Братић (1953–2009)* 211

Упутство за припрему рада за штампање у Гласнику Етнографског института САНУ 221

Instructions for publication in the Bulletin of the Institute of Ethnography SASA 225

положају жене... ја хоћу да покажем да се могу преиспитати друштвени проблеми полазећи од преиспитивања односа мушкарац/жена“.

Можемо потврдити да је аутор у томе и успео. Свест жена коју је аутор проучавао дозволила је да се приближи смислу њиховог сопственог живота, што би требало да покрене и друге истраживаче да на неким другим пољима обављају

исте такве „преврате“ анализе, и да у њима открију стварање нових актера, нових ликова субјеката који се супротстављају установљеним порецима. Задатак свих нас јесте да изградимо ту мисао о субјекту, друштвеним покретима, слободама и ослобођењима који нам толико недостају.

Милена Жиикић

Бугарска свадба у етнолингвистичком кључу

Елена Семеновна Узенџва, *Болгарская свадба: етнолингвистическое исследование*, Индрик, Москва 2010, стр. 280.

Монографија Елене Семеновне Узенџеве *Болгарская свадба: етнолингвистическое исследование* („Бугарска свадба: етнолингвистичко истраживање“) посвећена је анализи и систематизацији бугарске свадбене терминологије, која се разматра у широком друштвено-културном контексту. Студија је заснована на опсежном, вишегодишњем теренском истраживању (1998–2008) у различитим регионима Бугарске, као и на коришћењу архивских извора, публикованих етнографских описа свадбеног ритуала, фолклорних зборника, етимолошких и дијалектолошких речника и сл.

Књига Елене Узенџеве темељи се на теоријским поставкама московске етнолингвистичке школе: у истраживачком фокусу је обредна терминологија, а нарочита пажња поклања се ареалном аспекту предмета истраживања и картографисању. Ареални приступ подразумева издвајање областне распрострањености термина у циљу одређења етнокултурних и дија-

лектолошких граница. При анализи терминологије бугарске свадбе, како објашњава сама ауторка, примењен је метод лингвогеографије и ареалне лингвистике. Картографисање обредних термина показало се као плодотворно за повлачење етнолингвистичких граница и одређење дијалеката не само у лингвистичком, већ и у културно-историјском погледу.

Анализи и систематизацији бугарске свадбене терминологије претходио је низ истраживачких поступака. Најпре се радило на прикупљању што потпунијег корпуса дијалекатских термина, на основу којег је сачињен речник посебних подсистема свадбене терминологије. Потом се приступило проучавању система организације свадбене терминологије као вербалног кода свадбеног ритуала. Узенџева објашњава да су класични аспекти лексикографског истраживања у овој студији подређени циљу што подробније контекстуализације свадбене лексике –

установљења њене друштвене и културне функције, као и семантичких веза са базичним мотивима самог свадбеног ритуала – као и проучавању механизма формирања симболичких значења термина и њихове улоге у семантичком обједињавању различитих тематских група свадбене терминологије.

Терминологија бугарског свадбеног ритуала представља систем специфичне унутрашње структуре и хијерархије. Могу се издвојити следеће групе термина: називи обреда и обредних радњи, главних ритуалних субјеката и учесника, обредних реквизита, хрононима, локатива, итд. Особито важан аспект представљају вербалне формуле и метајезик свадбеног фолклора (песме и сл.). У основи, терминологија се употребљава у описима обреда, али се део лексике среће искључиво у свадбеним песмама. Ауторка има у виду идеални модел свадбе, који представља облик реконструкције, свеукупни текст, збир свих актера и радњи, максималну суму локалних традиција.

Семантика свадбеног ритуала остварује се помоћу различитих, међусобно повезаних кодова: социјалног (код субјеката, обредних лица), предметног (реквизити помоћу којих се обављају одређене радње, посебна одећа, украси...), акционог (обредне радње), кулинарског (посебна јела везана за структуру ритуала, симболика хлеба...), вегетативног (одређено цвеће, босиљак...), кода боја (бело, црвено), итд. Посебно место унутар кодова припада вербалном коду – обухвата терминологију (тзв. кључне речи) и фолклорне творевине (песме, формуле, благослове и сл.). Свадба је

ритуал сложене структуре, који образују елементи различитих кодова. Ради подробније анализе у студији је издвојено неколико њих: код ритуалних субјеката (јунака), предметни и акциони. Они су густо испреплетени с другим кодовима, па ауторка разматра и њихова узајамна деловања, укрштања, као и целину коју сачињавају.

Будући да је свадба обред прелаза не само за младу и младожењу, него и за све оне који су са њима сроднички и на друге начине повезани, код субјеката, обредних лица, актера (рус. *персонажни код*) је посебно значајан. У светлу обреда прелаза ауторка Елена Узењева актере свадбе дели у две групе: оне који представљају објекте прелаза (млада, младожења, њихови сродници) и оне који су у улози инструмената прелаза (кум, стари сват, девер...). Ауторка разматра терминологију ритуалних субјеката у зависности од њихове припадности брачним странама, степена сродства, породичног статуса, узраста, пола... Њихова спољашња ритуална обележја, као и ритуалне функције, подробно су објашњене. Бугарски дијалекти садрже око хиљаду термина субјеката свадбеног ритуала. Узењева анализира облике номинација, позајмљенице из других језика (турског, грчког...), мотивациона значења која се налазе у основи термина, те даје слику њихове географске распрострањености и концентрисаности. Издвојене су и минуциозно описане две лексичко-семантичке групе: називи за невесту (семантички центар свадбе) и свата / сватове (у називима за њих се одражава најдубља семантика свадбеног ритуала). Ауторка указује да

терминологија обредних лица одражава архаичну семантику свадбе као крађе, размене, договора, купо-продаје невесте, а такође и свадбу као обреда прелаза.

Систем предметног кода може се поделити на низ подсистема међу којима су најзначајнији ритуална одећа и станиште, тј. кућа и поједини њени делови (праг, огњиште...). Специфичност предметног кода тиче се чињенице да је реч о реквизитима израђеним за свадбу, артефактима, чија је функција превасходно симболичка, а не утилитарна. Истраживачица се с нарочитом пажњом усредсређује на анализу термина и семантичка значења обредног хлеба, свадбеног дрвета (украшена грана с јабуком при врху; њоме се маркирају ритуални субјекти, углавном кум) и свадбеног знамења (прут закићен црвеном тканином и јабуком на врху, семантички повезан са свадбеним дрветом и има првенствено функцију маркирања).

Акциони код представљају обредне радње које сачињавају сложени текст свадбе у склопу с елементима других кодова. У формалном смислу свадбу карактеришу следеће радње: кретање, припрема ритуалних предмета, заједничко обедовање, даривање, откуп, разнородан скуп радњи које се обављају над невестом и младожењом, затим ломљење (деструкција), вербално изражавање учесника и др. Многи поступци, сличне мотивације или функције, образују парадигму. У студији је исцрпно обрађена терминологија сегмената свадбе, као и обреда и обредних поступака који их прате. Посебно је описан мотив „прелаза“ у терминологији ритуалних поступака.

Етнолингвистичким истраживањем је установљен обиман корпус термина бугарске свадбе – више од две хиљаде. Ауторка је терминологију систематизовала помоћу кључних речи, лексема и корена, који имају широки семантички спектар и служе као мотивациона основа за номинацију великог броја термина различитих лексичко-семантичких група (нпр. *сват*-). Многе одлике бугарске свадбене терминологије препознате су и одређене као општесловенске и општебалканске.

У прилогу монографије дата је таблица корена који се налазе у основи терминолошког система бугарске свадбе. Уз то, приложено је и шеснаест детаљно објашњених карти територије Бугарске на којима су приказани дијалекти бугарског језика, као и ареална распрострањеност појединих термина (сват, невеста, младожења, називи обреда припреме хлеба, називи обредног хлеба и др.). Прилоге употпуњује предметно-тематски индекс. Књига је илустрована већим бројем фотографија у боји.

Студија Елене Семеновне Узењеве *Болгарская свадьба: этнолингвистическое исследование* узорно је истраживачко дело засновано на богатом етнографском и лингвистичком материјалу. Анализу карактеришу минучиозност, подробност, суптилност, као и отворени нови и оригинални углови посматрања. Ова монографска публикација представља вишеструко вредан допринос етнологији и лингвистици, али и другим блиским и с њима повезаним наукама.

Сања Златановић